

ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน

นางสาวอุมาพร กาญจนรักษ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3141-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

120917888

FACTORS PREDICTING MEDICATION ADHERENCE BEHAVIOR OF
SCHIZOPHRENIC PATIENTS IN COMMUNITY

Miss Oumaporn Kanchanarak

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Nursing Science in Mental Health and Psychiatric Nursing

Faculty of Nursing

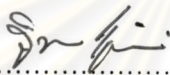
Chulalongkorn University

Academic Year 2002

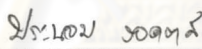
ISBN 974-17-3141-8

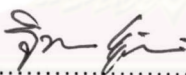
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน
โดย นางสาวอุมาพร กาญจนรักษ์
สาขาวิชา การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์

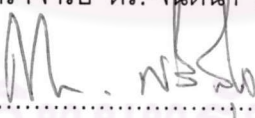
คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประนอม รอดคำดี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ศรีสุข)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุมาพร กาญจนรักษ์: ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน (FACTORS PREDICTING MEDICATION ADHERENCE BEHAVIOR OF SCHIZOPHRENIC PATIENTS IN COMMUNITY) อ.ที่ปรึกษา: รศ. ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์, 145 หน้า. ISBN 974-17-3141-8.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน และปัจจัยคัดสรร ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ป่วย ได้แก่ อายุ เพศ การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยซ้ำ การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพ การรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพ การใช้แอลกอฮอล์ ความคิดหลงผิดว่าตนเองใหญ่โต และอาการทางลบ ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความเพียงพอของรายได้ การมีผู้ดูแลด้านการรักษา การรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์ของครอบครัว และการรับรู้ทัศนคติของสังคมต่อการรักษาทางจิต ด้านการรักษา ได้แก่ วิธีการได้รับยาเข้าสู่ร่างกาย การรับรู้ความซับซ้อนของการรักษา ฤทธิ์ข้างเคียงที่เกิดจากยา และด้านทึ่มสุขภาพ ได้แก่ ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับทึ่มสุขภาพ ที่ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยจิตเภทที่รับการรักษาแบบผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลสังกัดกรมสุขภาพจิต จำนวน 260 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ปัจจัยด้านผู้ป่วย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการรักษา แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับทึ่มสุขภาพ และแบบวัดพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา โดยแบบสัมภาษณ์ทุกชุดผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 72.15 คะแนน (คะแนนเต็ม = 90 คะแนน)
 2. ตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ สัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับทึ่มสุขภาพ การรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์ของครอบครัว อาการทางลบ การใช้แอลกอฮอล์ การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยซ้ำ และฤทธิ์ข้างเคียงที่เกิดจากยา โดยสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาได้ร้อยละ 47.2 ($R^2 = .472$)
- สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Z_{\text{พฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา}} = .251 Z_{\text{สัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับทึ่มสุขภาพ}} - .153 Z_{\text{การรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์ของครอบครัว}} - .182 Z_{\text{อาการทางลบ}} - .149 Z_{\text{การใช้แอลกอฮอล์}} + .108 Z_{\text{การรับรู้ความรุนแรงของโรค}} + .124 Z_{\text{การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยซ้ำ}} - .129 Z_{\text{ฤทธิ์ข้างเคียงที่เกิดจากยา}}$$

สาขาวิชา...การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช...

ปีการศึกษา.....2545.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4477631236 : MAJOR MENTAL HEALTH AND PSYCHIATRIC NUTSING

KEY WORD : MEDICATION ADHERENCE BEHAVIOR / SCHIZOPHRENIC PATIENT

OUMAPORN KANCHANARAK : FACTORS PREDICTING MEDICATION ADHERENCE BEHAVIOR OF SCHIZOPHRENIC PATIENTS IN COMMUNITY.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. JINTANA YUNIBHAND, Ph.D., 145 pp.

ISBN 974-17-3141-8.

The purposes of this research were to study factors predicting medication adherence behaviors of schizophrenic patients in the community, and determine predictors of medication adherence behavior of schizophrenic patients in community. The predicting variables were factors related to patients which were sex, age, perceived susceptibility, perceived severity, perceived benefit, perceived barrier, alcohol used, grandiosity and negative symptoms; factors related to environment which were income, caregiver, family expressed emotion and attitude toward medication; factors related to treatment regimen which were route, complexity of drug regimen and side effects of neuroleptic drug; and a factors related to health team which was patient and health care team relationship. Research subjects which selected by multi-stage random sampling, were 260 schizophrenic patients receiving of Mental Health treatment in out patient departments of mental health hospitals under the jurisdiction of Division of Mental Health. Research instruments were interviewing questionnaires which were developed by the researcher to measure patient-related factors, environment-related factors, treatment-related factors, patient and health care team relationship, and medication medication adherence behaviors. These instruments were determine for the content validity and reliability. Data analysis was done by using percentage, mean, standard deviation, and the multiple regression analysis.

Major findings were as follows:

1. The mean score of medication adherence behaviors of schizophrenic patients in community was at the high level ($\bar{X} = 72.15$, full score = 90).

2. Factors significantly predicted medication adherence behaviors of schizophrenic patients in community were patient and health care team relationship, family expressed emotion, negative symptoms, alcohol usage, perceived severity, perceived susceptibility and side effects of neuroleptic drug, at the .05 level. The study equation was as follow:

$$Z_{\text{medication adherence behavior}} = .251 Z_{\text{patient and health care team relationship}} - .153 Z_{\text{family expressed emotion}} - .182 Z_{\text{negative syndromes}} - .149 Z_{\text{alcohol usage}} + .108 Z_{\text{perceived severity}} + .124 Z_{\text{perceived susceptibility}} - .129 Z_{\text{neuroleptic side effects}}$$

Field of study Mental Health and Psychiatric Nursing Student' s signature...*Oumaporn K.*
Academic year.....2002.....Advisor' s signature...*Jintana Yunibhand*...

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ให้ประสบการณ์ที่มีค่าแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการค้นคว้าหาความรู้ การแก้ไขปัญหาอุปสรรค ความอดทนพยายาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ซึ่งแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นทั้งแรงผลักดัน กำลังใจให้ผู้วิจัยเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาชี้แนะ ให้ความรู้ ให้กำลังใจ รวมทั้งข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประนอม รอดคำดี ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ศรีสุขโข กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และเสนอแนะเป็นอย่างดี ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาสละเวลาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ รวมทั้งขอขอบคุณผู้ป่วยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายการพยาบาล และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา โรงพยาบาลสวนปรุง โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองใช้เครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบพระคุณ นางเกศินี สองเมือง นางสาวสุดาวรัตน์ พุฒิพิม นางสาวสิริวรรณ หวังอินทร์ นายสัมพันธ์ มณีรัตน์ และนางเพชร คันธสายบัว ที่เป็นผู้ช่วยในการวิจัย

ท้ายที่สุดผู้วิจัย ขอขอบพระคุณสำหรับการสนับสนุนและกำลังใจที่ผู้วิจัยได้รับตลอดระยะเวลาการศึกษา จากครอบครัว รุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อน ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงด้วยดี

อุมาพร กาญจนรักษ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคจิตเภท.....	14
การพยาบาลผู้ป่วยโรคจิตเภท.....	19
พฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา.....	27
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา.....	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	62
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	63
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
การหาความตรงของเครื่องมือ.....	78
การหาความเที่ยงของเครื่องมือ.....	80
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	82
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85

5	สรุปและอภิปรายผล	
	สรุปผลการวิจัย.....	106
	อภิปรายผลการวิจัย.....	108
	ข้อเสนอแนะ.....	116
	รายการอ้างอิง.....	117
	ภาคผนวก	
	ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ.....	127
	ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบฟอร์มพิกซ์ ลิตีร์ผู้ตอบแบบสอบถาม.....	129
	ภาคผนวก ค สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	141
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	145

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตินำ

ณ

หน้า

1	จำนวนโรงพยาบาลในสังกัดกรมสุขภาพจิตในแต่ละภาค.....	65
2	ค่าความเที่ยงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	81
3	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	86
4	ค่าสูงสุด ต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับอายุ และระยะเวลาที่จำหน่ายออกจากโรงพยาบาลครั้งสุดท้าย.....	87
5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา และค่าความถี่ ร้อยละ ของระดับคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา.....	88
6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาจำแนกตามรายชื่อ.....	89
7	ค่าพิสัย (Range) คะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของตัวแปรทำนายแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยซ้ำ การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับประโยชน์ของการดูแลสุขภาพ และการรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพ) ความเพียงพอของรายได้ การมีผู้ดูแลด้านการใช้ยา การรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์ของครอบครัว การรับรู้ทัศนคติของสังคมต่อการรักษาทางจิต การรับรู้ความซับซ้อนของการรักษา ฤทธิ์ข้างเคียงที่เกิดจากยา และสัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับทีมสุขภาพ.....	90
8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของสัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับทีมสุขภาพ.....	91
9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของการรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์ของครอบครัว.....	92
10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (\bar{X}) ของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ.....	93
11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (\bar{X}) ของฤทธิ์ข้างเคียงที่เกิดจากยา.....	95
12	จำนวน และร้อยละของผู้ป่วยจิตเภทที่ใช้แอลกอฮอล์ระดับต่าง ๆ	95
13	จำนวน และร้อยละของอาการทางลบรายชื่อที่พบในผู้ป่วยจิตเภท.....	96
14	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์กับพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา.....	97

15	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ และสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรในการพยากรณ์พฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษา	
	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและค่าคงที่ของการพยากรณ์.....	99
16	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) และการทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายพฤติกรรมการใช้ยาตามเกณฑ์การรักษาเมื่อใช้วิธีการถดถอยแบบเป็นขั้นตอน.....	100
17	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และค่าคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญ.....	103

